

Constituția subiectivității la Sf. Augustin*

MÓNIKA PÉTER

(Extract) În *Confesiunile* lui Sf. Augustin procesul de reflexie nu este altceva decât procesul constituției subiectivității. În acest studiu este analizată crearea personalității, procesul reflexiei și rolul său proeminent. În cercetarea mea se analizează relația dintre narațiune și identitatea personală. Întrebarea este dacă identitatea este independentă de povestea narată, sau este un strat care se dezvoltă pe baza narației? Oare identitatea noastră este stabilă, și autobiografia este numai o poveste ulterioară, sau narațiunea este constitutivă în privința identității noastre? În partea a doua a studiului este examinat cum este creat o coeziune în ciuda diversității operei, și ce rol are identitatea în această coeziune.

Cuvinte cheie: identitate, identitate de sine, ipseitate, aceeași identitate, identitatea narativă, narațiunea autobiografiei, confesionalitate.

*

CUPRINS

1. *Conturul problemei*
2. *Identitatea narativă*
 - 2.1. Naratorul și personajele
 - 2.2. Problema ipseității și a aceleiași identități în *Confesiuni*
 - 2.3. Identitatea narativă și prezentarea autobiografiei
3. *Structura Confesiunii*
 - 3.1. Timpul creștinismului
 - 3.2. Principiul organizatoric al narațiunii
 - 3.3. Prezentarea personajelor
4. *Constatări*

1. *Conturul problemei*

Sf. Augustin (354-430) este considerat unul dintre cei mai importanți filosofi creștini, o figură impunătoare a patristicii, și un sfânt proeminent al Bisericii Catolice. Ideile lui au influențat atât gândirea teologică, cât și cea filosofică. *Confesiunile* sale au fost scrise între 397-400, adică la unsprezece ani după convertirea lui.

Este prima operă în care putem observa o introspecție în adâncul sufletului uman, în acel suflet care se deschide în fața lui Dumnezeu prin confesiune. Tocmai din acest motiv este considerat ca un lucru, care marchează granița între antichitate și o eră mai nouă, adică cea a subiectivității și a nașterii personalității umane.¹

Scrierea lui Sf. Augustin se poate interpreta și ca o căutare a drumului fericirii, ca un experiment al vieții autentice și pentru auto-împlinire. Posibilitatea împlinirii acestora este prevăzut în viața creștină. În viața lui Sf. Augustin transcendentul este prezent ca o perspectivă absolută, deoarece totul, ceea ce este formulat în *Confesiunii* și modul în care îl face, este determinat de faptul că adresatul nu este altcineva decât Dumnezeu.

Totodată, în opera lui Sf. Augustin se oglindesc și dilemele epocii. Ideile neoplatonice și învățăturile lui Plotin au avut un mare impact asupra lui. Plotin vorbește despre destrămarea relației dintre obiect și subiect,

* Această lucrare a fost posibilă cu sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/107/1.5/S/76841, cu titlul „Studii doctorale moderne: internaționalizare și interdisciplinaritate”

¹ Redl Károly: *A személység születése*. 478.

adică despre tragedia umană. Viața pământească în concepția lui nu este altceva decât o comedie. Tocmai din acest motiv în lumea exterioară nu se poate produce o armonie, acesta este posibilă numai printr-o întoarcere interioară. Pentru ca sufletul uman să se ridice și se revină la Dumnezeu este necesar o purificare morală, catharsis. Ultimul pas este fuziunea, care nu mai stă în puterea subiectului, el se poate pregăti doar pentru ea. Opera lui Sf. Augustin prezintă acest proces de pregătire.

În teza mea examinez crearea personalității și rolul procesul reflexiv. În examinarea problemei personalității se poate pune însă întrebarea în ce relație se află narațiunea cu identitatea personală. Oare identitatea este dată, independentă de poveste narată, sau are un strat care se dezvoltă în narațiune? Adică identitatea noastră este stabilă, iar autobiografia este numai o poveste ulterioară, sau narațiunea este constitutivă în privința identității noastre? În prima parte a studiului caut răspunsul la aceste întrebări. În același timp în partea a doua a lucrării examinez structura *Confesiunii*. Delimitarea generică a *Confesiunii* este problematică pentru că conține date autobiografice, argumente filozofice, teologice, rugăciuni către Dumnezeu și confesiuni. Întrebarea care se pune este, că în ciuda diversității operei, cum se dezvoltă o coeziune bine dezvoltată. Răspunsul constă în problematica personalității.

2. Identitatea narativă

2.1. Naratorul și personajele

Primele nouă cărți ale *Confesiunii* se apropie de autobiografie. Sf. Augustin își prezintă și interpretează retrospectiv viața. Se pune întrebarea ce relație există între personaj, narator și autor, este Sf. Augustin toate acestea într-o singură persoană, iar dacă da, cum putem distinge aceste roluri.

Desigur apare ca și naratorul vieții sale, cu toate acestea fiind vorba despre autobiografie este și protagonistul operei. În privința personajelor apărute în opera *Confesiunii* se poate vorbi despre două tipuri de euri, se poate vorbi și despre subiect. Înainte de convertire ne întâlnim cu un eu "păcătos", iar după convertire apare un eu "sfânt". În primele nouă cărți Sf. Augustin nu este aceeași persoană cu cea pe care o găsim în cartea a zecea. De fapt este vorba despre manifestarea diferită a aceleiași persoane. Întrebarea este din partea cui cunoaștem întâmplările, iar acestea cum influențează cele spuse, cine este personajul cu care ne întâlnim, și al cui suflet îl putem cunoaște. Ca în fiecare narațiune evenimentele sunt prezentate din perspectiva naratorului, în acest caz naratorul este Augustin cel "sfânt", care își interpretează trecutul din perspectiva prezentului. Citind primele nouă cărți ne punem întrebarea cum e posibil ca cineva să fie atât de păcătos? Tânărul Augustin apare ca o persoană incapabilă pentru o bună faptă, acumulează păcat după păcat, iar în final păcătuiește numai pentru propria distracție. Nu putem însă uita faptul că ceea ce aflăm despre "păcătosul" Augustin îl aflăm de la "sfânt", evenimentele sunt interpretate de către "sfânt". Augustin cel "sfânt" este naratorul, care nu este același cu "păcătosul" care a fost anterior, identitatea lui a suferit o schimbare.

Interesant este faptul că uneori se comportă ca și un narator adevărat, adică i se adresează personajului său, Augustin cel "păcătos": "Nu fi deșert, o, suflete al meu, și nu deveni surd de urechea inimii din cauza zgomotului deșertăciunii tale. Ascultă și tu: Cuvântul însuși îți strigă să te întorci la tine însuși."²

Bazat pe toate acestea putem constata faptul că îl cunoaștem pe "păcătosul" Augustin din perspectiva "sfântului" narator. Nu putem cunoaște prezentul personajului, ci numai o interpretare retrospectivă, a celui narator al cărui identitate a suferit modificări cu trecerea timpului. De fapt, naratorul creează un personaj care este plasat în narațiune în așa fel încât personajul și povestea creată să devină alegoria mântuirii. Acest lucru nu înseamnă că Sfântul Augustin denaturează întâmplările și din cauza aceasta textul își pierde caracterul autobiografic, ci este vorba despre o perspectivă narativă, care organizează în așa fel evenimentele, încât acestea să slujească perspectiva absolută, adică pe Dumnezeu. Acest lucru pune însă o serie de alte întrebări. Merită examinat ce rol au personajelor prezentate, cine ocupă o poziție centrală, și care sunt personajele care ajung la periferie? Cu această întrebare mă ocup în partea a treia a studiului.

2.2. Problema ipseității și a aceleiași identități în *Confesiuni*

Paul Ricoeur ne dezvăluie în identitate dualitatea ipseității (*ipséité*) și a aceleiași identități (*mêmeté*). Ricoeur pornește de la noțiunea "contextualității vieții" a lui Dilthey, care echivalează acest lucru cu istoria vieții. Teoria narațiunii înțelege aceeași identitate, văzută ca istoria vieții, ca pe o identitate narativă la nivel de conceptualizare. Aceasta este considerată ca identitatea personajului. Identitatea personajului se formează

² Sf. Augustin: *Confesiuni*. 122.

în narațiune. În concepția lui Ricoeur identitatea este caracterizat prin noțiunile dinamice: *concordanță* (*concordance*) și *disconcordanță* (*discordance*). În urma conceptului aristotelian prin *concordanță* înțelege o noțiune organizatorică care coordonează ordonarea faptelor, iar prin *disconcordanță* înțelege întorsăturile bruște, care coordoneze transformările evenimentelor de la început până la sfârșit. Acțiunea creează diferite transmisiuni între varietatea evenimentelor și temporalitatea întâmplărilor povestite. Privit din interior se caracterizează prin concordanță, dar din exterior prin diversitate. Din acest motiv unitatea actului este numită ca și ”concordanță discordantă” (*concordance discordante*).³

În concepția lui Ricoeur această identitate, care se află în relație cu stabilitatea temporală, are două părți: aceeași *identitate* (*mêmeté*) și *ipseitatea* (*ipséité*) caracterului. *Ipseitatea* (*ipséité*) personajului provine din complexitatea temporală a vieții personajului, care îl distinge de toate celelalte. Complexitatea temporală este întreruptă de o serie de întâmplări neașteptate, deci se produc prin *disconcordanțe*. Această *concordanță - disconcordanță* necesită regândirea autobiografiei, prin care identitatea personajului se formează. Din acest motiv potențialitatea întâmplărilor se structurează într-o regularitate ”în așa fel se schimbă întâmplătorul în soartă”.⁴ Narațiunea (récit) prin construirea identității întâmplărilor formează și identitatea personajului, iar acest fapt se numește identitatea narativă (*identité narrative*). Identitatea întâmplărilor alcătuiește identitatea personajului.⁵

În concepția lui Ricoeur *aceeași identitate* a caracterului își are rădăcinile în ”timpul lumii”. În acel interval de timp care combină schimbările din exterior. În acest context *aceeași identitatea* este identitatea în timpul trecător. În privința aceasta se potrivește cu identitatea obiectului. Caracterul nu este o creație, ci mai degrabă o construcție. Stabilitatea lui se află în închiderea lui. Privind din acest perspectivă înțelegem faptul că caracterul poate să ajungă în contradicție cu tendințele sale interioare.⁶

Ipseitatea (*ipséité*) vine din timpul interior al existenței. Acesta este un timp care nu trece, ci odată cu schimbările se recrează, reînnoiește. Fiecare recreare este totodată o reînnoire. Prin convertirea continuă se schimbă și rămâne neterminat, deschis. ”Prin deschiderea față de alții este el însuși, de la alții și în legătură cu alții ajunge într-adevăr la sine.”⁷

În continuare examinez cum se poate interpreta noțiunile *ipseitate* (*ipséité*) și *aceeași identitatea* (*mêmeté*) în *Confesiuni*. În concepția lui Ricoeur *aceeași identitatea* (*mêmeté*) este ceva prin care personajul se pot identifica din nou și din nou. Nu este altceva decât stabilitatea care reiese din schimbări.⁸ *Aceeași identitatea* (*mêmeté*) se pot dezlipii de întâmplări interioare, este un interval de timp care cuprinde din exterior schimbările. Dar *ipseitatea* (*ipséité*) vine din timpul exterior al existenței, care se reînnoiește încontinuu. Persoana este ea înseși numai dacă devine și altcineva, se schimbă și din acest motiv devine o identitate deschisă.

Sfântul Augustin simte o fractura reală, o *disconcordanță* în viața lui numai când devine conștient de păcatele sale. În primul capitol al cărții a opta zice astfel: ”Într-adevăr, dacă ar fi să mă refer la viața mea vremelnică, toate se clătinău, și inima mea trebuia să fie curățată *de vechiul aluat*; și-mi plăcea calea, adică însuși Mântuitorul, și încă ezitam să merg pe cărările lui anevoioase.”⁹ De fapt întâmplările trecute și așteptările viitoare apar împreună aici. Trecutul este ca și un ”aluat vechi”, când păcatul s-a acumulat, și purificarea este așteptată din viitor. Identitatea din prezent este caracterizată și formată din cele două timpuri. Identitatea prin care a fost caracterizată până în prezent devine semnul întrebării, deoarece totul devine nesigur.

Reflectarea de sine se produce în cartea a opta, în capitolul al șaptea, când ascultă vorbele lui Ponticianus. Despre evenimentele respective mărturisește astfel: ”Tu însă, o, Doamne, în timpul cuvântării lui, mă întorceai pe mine la mine însumi, luându-mă din ascunzișul meu, unde mă așezam ori de câte ori nu voiam să fiu atent la mine și mă puneai în fața mea, ca să văd cât eram de imoral, cât de strâmb și de respingător, plin de pete și de răni; și eu vedeam și mă îngrozeam și nu aveam unde să fug de mine însumi. Iar dacă încercam să-mi întorc privirea de la mine însumi, acela povestea ce povesteai și Tu din nou mă puneai față în față cu mine însumi și mă expuneai privirilor mele, ca să pot afla nedreptatea și s-o urăsc.”¹⁰ Acesta este punctul în care apare o schimbare, o *disconcordanță* adevărată. Identitatea anterioară devine un semn al întrebării. Începe auto-evaluarea dintr-o perspectivă exterioară, se auto-examinează ca și pe o persoană a treia singular.

³ Ricoeur: *Az én és az elbeszélt azonosság* (*Le soi et l'identité narrative*). 374-375.

⁴ Ricoeur: *op. cit.* 384.

⁵ Idem.

⁶ *Confesiuni*. Cartea a IX-a.

⁷ Veress: *A beszélgetés, amely „mi magunk vagyunk”*. In.: Veress: *Az értelem értelméről*. 196.

⁸ Veress: *op. cit.* 195.

⁹ Sf. Augustin: *op.cit.* 158.

¹⁰ Sf. Augustin: *op.cit.* 163.

Din cuvintele sale reiese că până acum nu trebuia să-și facă griji, iar acum cuvintele lui Dumnezeu îl forțează la reflectare de sine. În urma acestui lucru se îngrozește de trecutul lui, pe care-l vede acum scârbos. Într-adevăr acesta ar fi punctul de plecare al narațiunii, momentul în care se începe reflecția.

Identitatea anterioară a reușit să capteze lingvistic, în fapt a răspuns la întrebare „*Ce sunt?*”. Prin trăsăturile externe a reușit să capteze *ipseitatea*, pe care el a numit-o *aceeași identitate*. Iar aici mai degrabă se întâlnește cu întrebarea „*Cine sunt?*”, iar acest lucru nu se poate elabora cu ajutorul dispozitivelor narative.

Iar după aceasta se retrage în grădină pentru meditație, unde este urmat de către elevul său Alypius. Spune că pentru a reveni la Dumnezeu nu ajunge o voință instabilă, slabă. Până acum a fost caracterizat de acest voință.

Aici se luptă cu el însuși, vedem o rupere în caracterul său. Vechiul eu îi vorbește și îi șoptește gânduri păcătoase, iar eul din prezent încearcă înlăturarea acestora. Lupta, cum se exprimă el, pornește din sine și numai împotriva lui. Adică nu e altceva decât o luptă interioară pe care îl luptă cu sine. El apare ca o persoană a doua singular. Prin folosire noțiunii lui Ricoeur putem constata că în complexitatea temporală a apărut o disconcordanță. Este un moment în care prin schimbare își recrează eul anterior. „.. iar clipa în care urma să devin altceva, cu cât se apropia mai mult de mine, cu atât revărsa în sufletul meu o groază mai mare, însă ea nici nu mă arunca înapoi și nici din drum nu mă abătea, ci mă ținea în nehotărâre, parcă suspendat.”¹¹ Acesta este punctul când identitatea personajului și identitatea naratorului se suprapun.

În timpul meditației Augustin pleacă de lângă Alypius și ajunge sub un copac de smochine. Aceasta va fi locul mănuirii. Să reamintim faptul că păcatele tinereții se leagă de asemenea de un copac, de un păr, de unde au furat împreună cu prietenii lui pere. Iar acum sub acest copac se aude o voce, pe care o ia ca un mesaj al lui Dumnezeu și datorită acestuia se măntuiește definitiv.

Sf. Augustin simte că și-a găsit adevărata identitate atunci când l-a găsit pe Dumnezeu. În cartea a cincia, capitolul doi spune următoarele: „Și eu, când Te căutam, oare unde eram? Tu erai înaintea mea, dar eu mă îndepărtasem până și de mine, și de aceea nu mă mai găseam! Atunci, cu cât mai puțin Te-aș fi putut găsi pe Tine?!”¹² Într-adevăr din cauza lipsei identității nu îl regăsește pe Dumnezeu. Aici devine clar că până în acest moment nu s-a ocupat cu întrebarea „*Cine sunt?*”.

Identitatea apărută în *Confesiuni* se poate interpreta din perspectiva relației cu Dumnezeu. Atunci își regăsește adevărata identitate, adevăratul eu când îl găsește și pe Dumnezeu. Până în acest moment este caracterizat prin lipsa identității, este departe de sine, de acel eu care a dorit să devină, care va deveni prin disconcordanță. Adevărata esență se găsește în această identitate. În acest context în cazul primelor opt cărți putem separa o identitate a personajului, care se formează prin acțiune. Iar identitatea personajului nu coincide cu identitatea naratorului, adică cu identitatea sfântului Augustin în ciuda faptului că personajul principal al operei este el însuși.

Ricoeur ne arată că în viață reală nimic nu are o pornire narativă, deoarece amintirea se rătăcește în timpul copilăriei. Nu avem amintiri din timpul concepției, nașterii și din începuturile copilăriei. Aceste întâmplări se leagă de personajele aflate în jurul nostru. Sfârșitul vieții noastre de asemenea se realizează în narațiunea altora, deoarece eu care mă apropii de propria mea moarte, niciodată nu o pot percepe ca și o narațiune de sfârșit.¹³ Adică amândouă capete al vieții sunt deschise. Adică părțile vieții mele sunt și părți ale altor vieți, și se leagă cu alte vieți. În concepția lui Ricoeur această combinație și deschiderea punctelor finale distinge autobiografia de operele literare.¹⁴ Prin acest caracter deschis, viața complexă devine intangibil, de aceea avem nevoie de ficțiuni ca să putem înregistra evenimentele. În acest lucru ne ajută narațiunea.

În privința *Confesiunii* cel două puncte finale rămân deschise. Sf. Augustin în prima carte în capitolele VI-VII își reconstituie copilăria. Pune întrebarea dacă perioada copilăriei este perioada inocenței și ne dă un răspuns negativ, deoarece copilul nu are conștiință dar are păcate: „Doar slăbiciunea membrilor pruncilor este nevinovată, dar nu și sufletul lor. Eu însumi am văzut cândva un prunc rău la suflet: încă nu vorbea, dar se uita galben la față, cu o privire aspră la fratele său de lapte.”¹⁵ Iar acesta este ilustrată prin invidie: ”Eu am văzut și am cercetat un prunc gelos. Încă nu vorbea, dar îl privea palid, cu o privire amară, pe fratele său de lapte.”¹⁶ Toate aceste lucruri le cunoaște numai din vorbele părinților, dădăcelor și din întâlnirea cu alți prunci. Despre copilăria sa nu are amintiri, iar din acest motiv simte că nu este necesar să se ocupe cu această perioadă, pentru că nu a greșit intenționat. „Dar a venit clipa să las la o parte vremea aceea. Căci ce mai am

¹¹ Sf. Augustin: *op.cit.* 166.

¹² Sf. Augustin: *op.cit.* 126.

¹³ Ricoeur: *op.cit.* 401.

¹⁴ Ricoeur: *op.cit.* 402.

¹⁵ Sf. Augustin: *op.cit.* 96.

¹⁶ Sf. Augustin: *op.cit.* 68.

eu comun cu un timp ale cărui urme le caut în zadar?”¹⁷ În concepția lui Augustin păcatele sunt cele pe care omul le comite intenționat. Acest interval de timp rămâne deschis deoarece nu-și amintește de această perioadă, nu poate reda un referat autentic. Numai din spusele altora putem reconstrui această eră. Punctul celălalt este moartea sa care rămâne de asemenea un subiect deschis, nu se atinge de ficțiune pentru nici unul din cele două puncte finale. Aceste două puncte finale ne dau dovada că nu e o operă literară, ci o autobiografie.

2.3. Identitatea narativă și prezentarea autobiografiei

Între *ipseitate* (*ipséité*) și *aceeași identitate* (*mêmeté*) relația se face cu ajutorul identității narative. Identitatea personală are nevoie de articulație lingvistică. După formularea lui Ricoeur: ”Narațiunea (*récit*) în timp ce povestește (narrativisant) caracterul, îi conferă acea mișcare, care a stagnat în capacitățile acumulate, și în stabilitatea identificării. Prin nararea scopului vieții reale (en narrativisant) narațiunea (*récit*) îi conferă caracterului caracteristicile personajelor iubite și onorate. Identitatea narativă ne oferă deodată cele două capete ale lanțului: stabilitatea caracterului în timp și menținerea de sine.”¹⁸

Narațiunea, povestirea evenimentelor vieții noastre este și ea partea și formatorul vieții. Pe deoparte, ca și un principiu organizatoric reorganizează de fiecare dată retrospectiv evenimentele trecutului din perspectiva și experiența prezentului, pe de altă parte ca și un mediu care dă și creează sens și combinând cu procesul vieții fiecare punct al autobiografiei formează un întreg.¹⁹

În timpul narațiunii privim trecut din prezent. Povestea recreată este în relație nu numai cu trecutul, ci și cu viitorul, în așa fel încât îl determină pe acesta. Narațiunea se bazează pe trecut, dar privește spre viitor. În timpul narațiunii identitatea noastră anterioară devine o întrebare, cum am văzut și la Augustin. Întrebarea este în ce măsură se potrivește identitatea narativă cu identitatea din trecut.

Fiecare om are o istorie. Majoritatea dintre noi sunt capabili să nareze această istorie, în care ne arată pe noi înșine ca un individ. Pe parcursul narării în continuu ne recreăm identitatea. În timpul narațiunii ne bazăm pe amintirile noastre, în același timp ne formulăm din nou și din nou, prin prezentarea evenimentelor ne trăim istoria din nou. În acest context istoria vieții nu este altceva decât o confesiune narativă despre cum am trăit tipurile interne, *ipseitatea*, și care sunt evenimentele demne pentru conservare. Acesta este punctul care ne îndrumă spre o întrebare nouă: cum își organizează Sf. Augustin evenimentele vieții, ce ne arată, și de ce face astfel?

3. Structura Confesiunii

3.1. Timpul creștinismului

În sensul tradițional putem împărți *Confesiuni* în trei părți. Primele nouă cărți sunt bogate în dramaturgie, ne arată drumul vieții și luptele lui Augustin de la naștere până la convertire. Cartea a X-a are un caracter psihologic, aflăm despre viața interioară a creștinului Augustin, sufletul lui apare ca o scenă a luptei dintre păcat și virtute. Cărțile a zecea și a treisprezecea sunt cele mai abstracte, conține interpretări biblice.²⁰

Datorită acestei structuri putem constata că cele trei părți vizualizează trei timpuri diferite: prima parte trecutul lui Augustin, a doua situația prezentă, iar a treia viitorul, viața creștină, mântuirea. După cum putem constata la Augustin perspectiva absolută este Dumnezeu, transcendentul. Totul în viața lui este determinat de către Dumnezeu. Acesta este valabil și privind compoziția operei sale. Károly Redl ne trage atenția că această compoziție este în legătură cu timpul creștinismului. Și în viziunea creștinismului trecutul este timpul evenimentelor decisive, adică timpul ispitei și al mântuirii, iar viitorul este lupta dintre păcat și virtute, de viitor ține fericirea absolută, viața eternă și viziunea lui Dumnezeu. În centrul viziunii creștinismului stă promisiunea mântuirii, în care sufletul rățăcit se împacă cu Dumnezeu, adică este botezat. Opera face legătura între dezvoltarea conștiinței individuale și dezvoltarea comunităților creștine. Într-adevăr captează logica istoriei creștinătății.

În mântuirea și în dezvoltarea sufletească a lui Augustin trecutul are un rol decisiv. Trecutul înseamnă pentru el o bază solidă, pe care se înaintează prin reflectare continuă, ”prin eliminarea și conservarea trecutului, pas cu pas”.²¹ Iar această înaintare este totodată și o regresie, în care se asimilează și se

¹⁷ Sf. Augustin: *op.cit.* 68.

¹⁸ Ricoeur: *op.cit.* 408.

¹⁹ Veress: *op.cit.* 197.

²⁰ Redl: *op.cit.* 483.

²¹ Redl: *op.cit.* 484.

prelucrează trecutul. Această construcție din trecut este totodată și o dezvoltare. În acest caz procesul de amintire și reflexie au un rol constitutiv.

Sufletul, care își definește esența prin relația lui cu Dumnezeu, pentru a se realiza, are nevoie de această mișcare reflexivă. Amintire, socoteala trecutului nu este altceva decât prezentarea dezvoltării interioare. Evenimentele exterioare sunt determinate de fiecare dată de un scop mai înalt, de prezentarea drumului sufletului, a convertirii.

Sunt prezentate atât momentele interioare, cât și cele exterioare ale vieții lui individuale. Bineînțeles accentul se pune pe momentele interioare, deoarece în centrul atenției este mântuirea. Dar momentele exterioare sunt cele care îl ajută în mântuire. Din acest motiv momentele exterioare sunt determinate de către cele interioare, în sensul că face o selecție. Fiecare moment al vieții lui Augustin apare ca și un moment necesar pe drumul lui spre Dumnezeu.

3.2. Principiul organizatoric al narațiunii

În prezentarea evenimentelor autobiografice nu cronologia este principiul organizatoric, ci putem găsi o unitate mai adâncă. Principiul organizatoric este relația cu Dumnezeu, îndepărtarea și întoarcerea la El. Sf. Augustin se comportă ca un narator. În narațiune el caută cotituri și momente de piedică. Sf. Augustin L-a cunoscut pe Dumnezeu încă din copilărie, de mai multe ori a fost pe cale să se mântuiască, dar totdeauna l-a împiedicat ceva.

Acest principiu organizatoric se realizează nu numai în întreaga operă, ci și în secțiuni mai mici. Sf. Augustin se apropie de Dumnezeu, dar din cauza unei moment dificil se îndepărtează de El. Acesta este posibil pentru că încă nu este pregătit de mântuire. Să vedem cum putem diviza textul în acest context.

Copilul Augustin se roagă la Dumnezeu, deja Îl cunoaște pe El și esența Lui: “Căci, de copil am început să mă rog la Tine, o, Tu, sprijinul și scăparea mea, și în invocarea Ta reușeam să rup nodurile limbii mele și, deși micuț, dar nu cu o dragoste mică, mă rugam.”²² – spune Augustin în cartea I. Copilul Augustin apare ca un suflet creștin. Acesta este dovedit și prin faptul că atunci când se îmbolnăvește se roagă la Dumnezeu, dar convertirea sa întârzie, deoarece se vindecă repede. Îmbolnăvirea este un moment care îl ajute să se apropie de Dumnezeu, dar vindecarea îl îndepărtează de El.

În părțile următoare ale *Confesiunii* observăm un proces al maturizării, care este și o îndepărtare de Dumnezeu. Sf. Augustin accentuează acele momente (joc, scenă, cărți - Homer, Vergilius: *Aeneas*), care au avut un rol important în depărtarea sa de Dumnezeu. Restul vieții lui este caracterizat printr-o îndepărtare continuă, tânărul se află tot mai departe de Dumnezeu. Punctul culminant este atunci când fură perele. Furtul nu are scop material, nu au furat perele pentru că au avut nevoie de ele, ci numai pentru distracție. Despre acest fapt așa mărturisește: “și am cărat de acolo, din el, grămezi enorme nu pentru a le mânca, ci pentru a le azvârli la porci, deși ceva-ceva din ele tot am mâncat; numai ca să facem ceea ce ne plăcea, cu atât mai mult cu cât nu era permis.”²³ Iar după acest moment cade în capcana iubirii, care din nou formează o ruptură între el și Dumnezeu.

După această perioadă se apropie de Dumnezeu datorită lecturilor sale. Opera lui Cicero *Hortensius* a avut efect asupra lui: “începusem să mă ridic, ca să mă întorc către Tine”²⁴. Dar limbajul simplu al Bibliei îl descurajează.

Apoi teoriile manicheus au un efect asupra lui, și-l îndepărtează treptat de Dumnezeu. Deci, studiile lui în cele mai multe cazuri nu-l ajută, ci mai degrabă îl împiedică. În această perioadă se întâlnește cu puterea lui Dumnezeu cu ajutorul prietenul său. Prietenul său s-a vindecat după ce a fost botezat, dar Augustin, spre deosebire de prietenul său, nu privește acest moment ca și un miracol al lui Dumnezeu. Pocăința este foarte departe de el, dar se întâlnește cu puterea lui Dumnezeu. Sf. Augustin redă în patru capitole boala și moartea prietenului său, precum și durerea lui.

În continuare lecturile au un efect foarte important asupra vieții sale, din cauza acestora îndepărtându-se tot mai mult însă de Dumnezeu. Începe să-l citească pe Aristotel, pe care-l înțelege foarte ușor, dar pentru lucruri spirituale încă nu are simțuri. Aproximarea de Dumnezeu se simte atunci când se întâlnește cu Faustus. Afirmă că a așteptat nouă ani să se întâlnească cu marele preot manicheus, dar este dezamăgit în așteptările sale. Din acest motiv întrerupe studiarea cărților manicheus, și pleacă la Roma.

Din acest moment se poate observa o apropiere continuă spre Dumnezeu. Elpidyus îi trezește interesul față de religia catolică, acest interes fiind-i amplificat de episcopul Ambrus. De Ambrus și de Dumnezeu s-a

²² Sf. Augustin: *op.cit.* 98.

²³ Sf. Augustin: *op.cit.* 106.

²⁴ Sf. Augustin: *op.cit.* 111.

apropiat pas cu pas, în mod inconștient însă. “și totuși, mă apropiam de El puțin câte puțin, dar încă nu-mi dădeam seama”²⁵ Prin studenții lui Alypius și Nebridius s-a apropiat tot mai mult de Dumnezeu. Îndepărtarea s-a simțit atunci când povestea despre partenera de viață și viitoare lui soție. O părăsește pe partenera sa ca să mărită cu fata aleasă pentru el, dar ar fi trebuit să aștepte doi ani pentru ea și pentru că nu suportă singurătatea alege o altă femeie. Corpul omenesc, dorințele sexuale apar ca și momente de ispită.

Schimbările sunt aduse iarăși de lecturile sale, începe să citească cărți platonice, în care regăsește cuvântul lui Dumnezeu, precum mărturisește: “Am pătruns adânc și am văzut cu ochiul inimii mele așa cum era el, și chiar dincolo de acest ochi al sufletului meu, deasupra minții mele, am văzut deci lumina cea neschimbătoare, nu aceasta de rând și vizibilă oricărui trup, și nici o alta care ar fi fost de același fel cu aceasta, ci una mai mare, de parcă ar fi strălucit mai mult și cu mult mai clar, și ca și cum cu măreția ei ar fi descoperit totul.”²⁶ Acest lucru îl motivează ca să-l viziteze pe Simplicianus.

Schimbarea/pocăința a avut loc din cauza discursului lui Ponticianus despre Sf. Anton. Auzind povestea, începe să se gândească la trecutul său, pleacă în grădină, unde devine definitiv discipolul lui Dumnezeu. După acest moment a fost botezat împreună cu Alpyus și fiul lui, Adeodat.

Prezentarea momentelor vieții se pot interpreta ca o mișcarea pendulului. De la inocență (în sensul că copilul nu-și amintește de faptele sale, nu greșește intenționat) progresează spre vinovăție, iar apoi se întoarce la drumul lui Dumnezeu.

În cartea a III-a, capitolul VII, afirmă că lasă niște evenimente la o parte, și se bazează pe momente care sunt relevante din punctul de vedere al confesiunii: “Dar, cum mă grăbesc să ajung mai repede la cele care mă determină mai mult să mă mărturisesc Ție, las multe deoparte, iar pe altele nici măcar nu le mai pomenesc.”²⁷

În loc de cronologie, principiul organizatoric este relația cu Dumnezeu, îndepărtarea și apropierea la El. Acest principiu se regăsește nu numai în întreaga operă, ci și în anumite părți. Scopul lui principal nu este publicarea precisă a datelor biografice, ci prezentarea drumului spre Dumnezeu. Pentru el trecutul este o bază la care reflectează permanent. Prin prelucrarea evenimentelor trecute înaintează tot mai mult spre viitor. Construcția bazată pe trecut este totodată și o dezvoltare, în acest context reflecția are un rol constitutiv.

3.3. Prezentarea personajelor

În selecția și prezentarea personajelor putem descoperi un tip de narațiune conștientă. Nu este întâmplător faptul, că sunt personaje care în narațiune primesc un rol accentuat, iar alții rămân la periferie.

Mama lui Sf. Augustin ocupă în operă un loc central, fiindcă viața sa sfântă are un rol foarte important în pocăința fiul ei. În același timp tata, celălalt părintele, rămâne la periferie. El este cel care se îndepărtează de Dumnezeu, și, prin urmare, nu va participa la educația religioasă a fiului său. Spre deosebire de acesta, mama cu viața ei sfântă este un model nu numai pentru fiul său, ci pentru toată lumea, și în același timp încercă să-și conducă și soțul pe drumul credinței.

În același timp mama apare de mai multe ori cu numele ei, în timp ce tatăl nu. John Freccero asociază acest lucru cu complexul oedipian, dar în opinia mea nu poate fi vorba despre asta. Părerea mea este că și această procedură se poate explica prin perspectiva absolută. În centrul vieții lui Augustin stă pocăința, fiecare alt element fiindu-i subordonat acestuia. Din prezentarea personajelor reiese tot acest concept. Acele personaje apar cu numele și sunt prezentate amănunțit care au avut un rol important în pocăință, iar cei care l-au împiedicat au rămas la periferie. Acest lucru se observă și în prezentarea părinților.

Ca anonimi apar și partenerii de viață și viitoare soție a lui Augustin. Despre partenera lui vorbește numai într-un capitol,²⁸ în ciuda faptului că ea a ocupat în viața lui un rol central, deoarece ea este mama fiului său. Și viitoare soția apare numai într-un capitol și tot anonim. În același timp prietenul său primește un loc mai important, în ciuda faptului că și el apare anonim. Totuși acesta este momentul în viața lui în care descoperă mesajul lui Dumnezeu. Prietenii lui din tinerețe apar de asemenea ca și anonimi, deoarece ei tot timpul l-au tentat. El mărturisește că singur nu ar fi comis acele păcate, prietenii i-au arătat exemple negative.

În partea a doua a autobiografiei, cum se apropie tot mai mult de Dumnezeu, personajele încep să apară pe numele lor. Elpidius trezește în el interesul pentru credința catolică, iar episcopul Ambrus este cel care în aceste momente este alături de el. Și Simplicianus și Ponticianus joacă un rol important în schimbarea lui. Și studenții lui, Alypius și Nebridius, îl ajută, chiar Alypius este cel care este lângă el în momentul pocăinței.

²⁵ Sf. Augustin: *op.cit.* 136

²⁶ Sf. Augustin: *op.cit.* 154.

²⁷ Sf. Augustin: *op.cit.* 116.

²⁸ Cartea a IV-a, capitolul a II-a.

Problema anonimatului este foarte interesant în cazul fiului său. La început vorbește despre fiul lui ca și despre rodul iubirii păcătoase. În momentul pocăinței lor îl pomenește deja pe numele lui, deoarece Adeodat a devenit un discipol al lui Dumnezeu, și prin urmare devine demn de asta.

Prin urmare putem constata că prezentarea personajelor nu este întâmplătoare, ci este un tip de narațiune conștientă. Perspectiva absolută este Dumnezeu, mântuirea, iar narațiunea slujește și în acest caz perspectiva.

4. Constatări

Narațiunea este determinată de perspectiva absolută, adică de Dumnezeu. Nu este întâmplător ce evenimente din viața lui Augustin apar și în ce ordine în autobiografie, și nici rolurile atribuite persoanelor din jur. În narațiune nu cronologia este principiul organizatoric, ci un conținut mai adânc. Principiul organizatoric este relația cu Dumnezeu, îndepărtarea și apropierea de El.

Sf. Augustin apare ca și narator, și în acest rol își redactează conștient opera. Construiește un personaj al cărui viață poate deveni alegoria mântuirii.

În privința examinării identității personale putem constata că în cazul *Confesiunii* narațiunea are un rol constitutiv în privința identității. Augustin nu numai că își povestește retrospectiv viața, ci, în timpul narațiunii, acesta este în așa fel organizată încât mesajul lui să fie cât mai autentic. În timpul povestirii își recrează identitatea, bazându-se pe amintirile sale. Prin prezentarea evenimentelor își retrăiește viața. Amintirea și prezentarea trecutului este totodată și prezentarea dezvoltării interioare.

Bazându-ne pe distingerea lui Ricoeur și pe Confesiuni putem afirma că identitatea nu este o identitate închisă, ci se construiește în continuu și prin acesta devine o identitate deschisă. În oameni putem regăsi o oarecare constrângere de identificare, iar identitatea umană nu este redată, deoarece asta ar fi egal cu existența obiectului. Identitatea nu este finalizată, închisă, ci se află în continuă mișcare în relația ei cu alții.

*

Bibliografie

Aurelius, Augustinus: *Vallomások*. (Ford. Városi István). Gondolat Kiadó. Budapest. 1982.

(*Confesiuni*. <http://www.scribd.com/doc/47003908/Sfantul-Augustin-Confesiuni>. 20.12.1012.)

Frank, Manfred: Szubjektivitás és interszubjektivitás. (trad. Weiss János.) *Magyar Filozófiai Szemle*. 1998. 4-6., pp. 419-443.

Freccero, John: *Autobiography and Narrative*, In.: *Reconstructing Individualism. Autonomy, Individuality, and the Self in Western Thought*, Edited by: Thomas C. Heller, Marton Sosna and David E. Wellbery. Stranford University Press, Stranford. California. 1986.

Gadamer, Hans-Georg: *Igazság és módszer. Egy filozófiai hermeneutika vázlata. (Adervär Şi metoda)*. Editura Osiris. Budapesta. 2003.

Heidegger, Martin: Mit jelent gondolkodni? In.: Bacsó Béla (ed.): *Szöveg és interpretáció*. Editura Cserépfalvi. Budapesta. 1991. 17-41.

Redl, Károly: A személyiség születése. In.: Aurelius Augustinus: *Vallomások*. Editura Gondolat. Budapesta. 1982.

Ricoeur, Paul: Az én és az elbeszél az azonosság. In. Ricoeur: *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*. Editura Osiris. Budapesta. 1999a. 373-411.

—: A hármas mimézis. In. Ricoeur: *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*. Editura Osiris. Budapesta. 1999b. 255-309.

—: A narratív azonosság. In. Thomka Beáta (ed.): *Narratívák 5. Narratív pszichológia*. Editura Kijarat. Budapesta. 2001. 15-25.

Vajda, Mihály: *Filozófia mint elbeszélés. Emlékezet és ismétlés*.

<http://www.c3.hu/~prophil/profi003/VAJDA.html>. 01.12.2010.

Veress, Károly: A beszélgetés, amely „mi magunk vagyunk”. In. Veress: *Az értelem értelméről*. Editura Mentor. Târgu-Mureş. 2003. 184-213.

Wallis T., Richard: *Az újplatonizmus*. Editura Osiris. Budapesta. 2002. 15-132.

*

<http://www.southeast-europe.org>
dke@southeast-europe.org

Atenție! Stimate cercetător! În cazul în care faceți o referință la articolul nostru sau citați o parte din acesta, vă rugăm să trimiteți un e-mail către redactorul șef la adresa dke@southeast-europe.org. Studiul să fie citate astfel:

Mónika Péter: Constituția subiectivității la Sf. Augustin. *Délkelet Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 3. Nr. 4. (Iarna 2011) pp 1-8.

Vă mulțumim pentru cooperare. *Redactorul Șef*.